

ЖЕНСКИ ПОКРЕТ

Орган Друштва за Просвећивање Жене и Заштиту Њених Права.

Уређује
КЊИЖЕВНИ ОДБОР

Главни уредник
Катарина Богдановић

Уредништво
у Краљице Наталије улици, 31

САДРЖАЈ:

Белешке и новости	
Женско бирачко право	Анђелија Видаковић
Међународни Савез за Ограничење Прираштаја	Л. А.
Шта жене раде за Лигу Народа	Леди Гледстон (превод)
Женско право гласа у Белгији	Превод
Хероји у рату и хероји у миру	Олга Гавриловић
Уметнички преглед:	
Балет (свршетак)	Мага Магазиновић
Књижевни преглед	

КЊИЖЕВНИ ОДБОР:

Анђелија Видаковић, Делфа Иванић, Зорка Каснар, Милева Петровић,
Паулина Лебл-Албала, Ружа Винтерштајн-Јовановић

БЕОГРАД

ШТАМПАРИЈА „СВ. САВА“ — БРАНКОВА УЛ. БР. 16 — ТЕЛЕФОН БР. 249.

1920

ЦЕНА 2 ДИНАРА

СВИМА НАШИМ ЧИТАОЦИМА НА ЗНАЊЕ

Многи претплатници *Женског Покреша* жале се да неуредно примају лист и ради тога губе веру у озбиљност целогa предузећа. Отуда ми сматрамо да је потребно објаснити нашим читаоцима зашто је то тако, да се не би сва кривица сваљивала само на Књижевни Одбор.

Прво што се истакло као запрека за уредно растурање листа, била су два штрајка: саобраћајног особља и штампарских радника. Оба су избила после појаве првога броја *Женског Покреша*, који је, према томе, још могао да се пошаље на време. Али већ други број није могао због штампарског штрајка ни да се штампа, него је сав материјал морао да лежи у рукописима пуна два месеца. Наш женски свет ван Београда, који се заиста лепо одазвао шаљући непрестано претплату, постао је ради тога нестрпљив, и што се дуже чекало на лист, то су рекламације стизале све чешће.

Било би у реду да се на сваку рекламацију одмах одговарало и да се свакоме објаснило зашто се чека. То би међутим повукло знатан губитак у времену и материјалне издатке за поштанске марке, што се, дакако, не би ни осетило у једноме бројно већем и финансијски јачем предузећу, али би се прилично осетило код нас. Треба наиме знати да наш лист, и поред тога што изгледа релативно скуп, једва покрива трошкове за хартију и штампу, а све остало, почев од спремања и прикупљања рукописа па до савијања и делимичног растурања по Београду — све то раде чланови Књижевног Одбора бесплатно.

Толико имамо да кажемо ради оправдања што други број није стигао на време. Експедиција трећег броја извршена је када треба, и ако сви наши претплатници нису задовољени, онда је томе крива или каква мала неуредност на пошти, или промена адресе која није достављена администрацији.

Што се тиче последњег, 3—4 броја, уредништво се одужило тим што га је штампало на време и предало администратору, који се међутим разболео и отпутовао из Београда. Експедиција је онда, наравно, застала, јер ни чланови Књижевног Одбора нису били сви на окупу због ферија. Чим су се вратили, ваљало је обавити огроман посао: савити 4000 табака, спаковати и адресовати бројеве за више од 1700 претплатника, разнети неколико стотина бројева по Београду, и за то исто време довести у ред рачунске књиге, да се види коме се лист шаље на веру а коме за готово. Када се све то узме у обзир, онда ће наши читаоци добити ваљда сасвим други појам о целом предузећу, а они којима се чини да је лист скуп, можда ће увидети да је њихова материјална жртва од 2 динара месечно ипак мало мања од онога што Књижевни Одбор непрестано има да прилаже у времену и у своје физичком и духовном раду.

Са овим шестим бројем нама је олакшано у толико што смо добили новог администратора који се плаћа, те у будуће експедиција листа неће зависити само од добре воље и слободног времена оних које су готове да учине штогод за општу ствар, него ће то да буде једна велика обавеза и прва администраторова дужност, — а нова особа која се примила те дужности има све квалификације да је савесно и тачно врши.

Промена адресе.

Уредништво и даље остаје у Краљице Наталије улици, 31, и на ту адресу треба слати рукописе и листове и књиге на приказ. *Администрација се међушим премешта у зграду Министарства Просвете, Канцеларија Женског Савеза*, и на ту адресу треба слати претплату и рекламације. Ми нарочито молимо наше претплатнике да нам јаве тачне адресе и које бројеве до сада нису примили. Нека се то учини што пре; иначе ће се распродати бројеви којих још имамо.

БЕЛЕШКЕ И НОВОСТИ

За грађанску и политичку равноправност жене.

У часопису *Les Annales Franco-Helleniques* налазимо један леп чланак о феминизму у Грчкој, од народног посланика и бившег министра А. Типалдо-Басиа. Из тога чланка видимо да се тамо живоради на изједначењу жене са човеком, и да на конференцијама феминистичким врло често говоре народни посланици, министри и доктори права. — Питања која се највише третирају и ради којих женске организације подnose петиције влади тичу се изједначења жене пред законом, права гласа, проституције, стварања судова за малолетну децу у којима би судиле жене, отварања свих каријера женским кандидатима са изједначењем у плати итд.

У пројекту је и један женски конгрес у Атини, коме обећавају обилату потпору два грчка државника: министар националне економије и министар саобраћаја. Програм је опсежан и обухватиће шест секција: домаћу економију, педагогију, рад, помоћ у невољи, политичку еманципацију и секцију за књижевност, уметност и науку. — Писац наводи и два интересантна писма којима Францускиње поздрављају женски покрет у Грчкој и његове успехе. Госпођа

Сигфрид пише: „Захвална сам вам на свему што предузимате за изједначење жене и њена политичка права. Све што се чини у том смислу, ма где то било, значи рад на еволуцији феминимна уопште, и ускурава оно време када ће жена у друштвеним пословима имати подједнак удео са човеком. Данас, пошто је рат показао да жене имају способности о којима се није ни слутило, треба да и оне помогну у раду на препорођају човечанства. Човек и жена се по својим способностима и снагама допуњају; било би штета да се не сједине у заједничкој акцији која треба да нам припреми нов и лепши живот.“

Женски Покрет у Америци.

У Чикагу је Лига Жена које имају право гласа одржала свој први скуп. Из дебате јасно се видело да је Лига чврсто решила да узме живо учешће у политичком животу земље. Ова је одлука новина, јер Савез Жена с правом гласа, из кога се Лига развила, досад је увек стајао на гледишту да политичко васпитање жене треба да је ван партијских организација. Можда би се нова Лига и даље држала тог основног начела, да јој нису разни проблеми наметнути са стране.

У почетку седнице прочитано је писмо председника национално-републиканске комисије *Haas-a*. у ком подсећа жене на услуге учињене на Конгресу од стране републиканске партије за женско право гласа. Неколико часова доцније демократи уложише протест против овог републиканског маневра, коме је једино циљ да Лигу стави под контролу републиканаца.

Из програмног говора председнице гђе *Charman* видело се јасно да жене неће под туторством да суделују у политичком животу државе, али ипак не одбијају наслањање на већ постојеће странке.

Поновно бирање сенатора *Wovdsmorth-a*, републиканаца, поделило је републиканске државе Њујорка у две групе. Једне мисле да се морају подврћи партијској дисциплини, а друге, имајући у виду његово не-

пријатељско држање у питању женског права гласа, одлучиле су да се боре против његовог избора.

Због тога конгрес у Чикагу донео је ову резолуцију: сматрајући да су све грађанке сједињених држава потпуно равноправне, да је сенатор Wovdsworth изневерио своју државу борећи се стално против женског права гласа, конгрес изјављује да ће указати своју помоћ женама државе Њујорка у избору другог човека на место сенатора Wovdsworth-a, отвореног карактера и модернијег духа, који ће умети достојно бранити велика начела слободе.

Конгрес је имао да се бави читавим низом других предлога као што су: правилник за индустрију и трговину, сузбијање ратног зеленаштва и протурања, мере против поскупљивања животних намирница, уређење јавних тргова, подизање кланица, заштита радница и т. д. Прочитан је и претресан извештај о наградама и донето је решење да се у питању награда не сме водити рачуна о полу.

Феминистички покрет у Јапану.

Оно што напредне јапанске жене захтевају и што ће несумњиво извојевати пре но жене у Југославији, састоји се у овоме. Сваки човек пре но што ступи у брак мора бити лекарски прегледан, да би се жена заштитила од заразе и да би се, донекле бар, онемогућило дегенерисано потомство. — Друга важна тачка у феминистичком програму Јапанкиња тиче се политике. Оне захтевају да им се даде неограничено право гласа у држави, и у томе ће извесно наскоро успети. Дотле ће, међутим, наши државници још увек држати прст на челу и бојажљиво се питати: да није то за Југославију сувише рано?

Девет милиона бирачица.

Рат је у Америци имао два крупна резултата. Попео је број милионара на 20 000 и донео потпуно политичко ослобођење женама.

На идућим изборима све пунолетне Американке изаћи ће на изборе. Услед тога, број гласача у Сједињеним Државама нарастао је на 25 милиона, од 18 и по милиона, колико је износио приликом прошлих избора, у 1916 години. То ће рећи да ће 2 новембра ове године девет милиона жена изаћи на гласање.

Како су гласале немачке жене.

Јуна месеца били су избори у Келну за Немачки Сабор. Учествовале су том приликом и тамошње жене, и констатовало се да су их избори мање интересовали него људе, али су се ипак толико одазвале да о каквом индиферентизму не може бити ни говора.

Резултати гласања по партијама изгледају овако:

	људи	жене
Демократи	6554	4677
Центрум	32964	49154
Партија већине	36295	24134
Независна странка	18245	8973
Хришћански социјалисти	4247	4060
Националци	3190	3422

Несумњиво је да по овим резултатима жене више нагињу десници а мушки више левици, и да нарочито пада у очи онај вишак женских гласова за центрум, што се објашњава великим утицајем католичке цркве. Али зар су жене криве што се нико други није потрудио да утиче на њих, и што им нико не прилази да их обавести и придобије, а сви би хтели да их на биралишту имају уза се. Једино католичке и комунистичке партије, и ако представљају две крајности по начелима, сложне су у томе што се својски брину да свака на свој начин обавештава и просвећује жене.

Шта је то феминизам?

— У једној брошури белгијске феминисткиње Марије Паран објашњава се феминизам на овај начин: „Феминизам иде за тим да жена може слободно развијати све своје способности, вршити све

послове у друштву и стицати потребне квалификације за сваку професију. — Даље, феминизам хоће да жена буде сама одговорна за сваки свој поступак и да као једину контролу за сваки свој чин има само своју савест. — Удата жена да буде друг и пријатељ мужу а не његов роб. Закон који јој изреком налаже поковавање мужу њу понижава. — Најзад, феминизам захтева да жена има исту материјалну награду за послове које врши као и човек. — Нарочито одељак у брошури говори о учешћу жене у политици, где она такође мора имати своје потпуно равноправно место.

Каква је мисија данашње жене

Један немачки лист, *Der „Syndikalist“*, налази да та мисија мора водити пацифизму. Сва своја новостечена права, нарочито активно и пасивно изборно право, мора жена да употреби у ту сврху. Њој се отвара данас најшире поље рада у друштву — пише тај лист — и она ту може учинити несравњено више него човек. Жена силно утиче на млађе генерације и у многоме одређује им правац развијања и мишљења. Она треба да их учи јеванђељу истинске човечанске љубави и да им улива у срце одвратност и гнушање према рату. Нека их научи да заповести о човечности и узајамној помоћи стављају изнад државних и војних наређења. Нека их заветује да никада не изаберу звање које било припремањем оружја или на какав други начин служи рату. Сви напредни људи треба да помажу жену при томе, како би се однеговали нараштаји којима ће бити мрска и сама помисао да убијањем других траже и доказују своја права. Само тада моћи ћемо говорити о истинском препорођају човечанства.

Администратор ЖЕНСКОГ ПОКРЕТА може се наћи свакога дана од 2—4 часа у згради Министарства Просвете (Канцеларија :—: :: :—: Женског Савеза). :—: :: : :

ЖЕНСКО БИРАЧКО ПРАВО

И НАЦРТИ НОВОГ УСТАВА

Није далеко дан када ће се састати Уставна Скупштина. Већ се осећа оно предизборно грозничаво комешање и притајен рад на груписању. Поступно издвајају се и формирају идеје које ће руководити поједине странке при стварању новог устава.

Досада су се појавили поједини предлози југословенског устава, од којих су ова три најглавнија: нацрт рађен од уставне комисије, устав од г. Стојана Протића и нацрт Г. д-р Јосипа Смодлаке.

У погледу женског бирачког права, нацрт уставне комисије и нацрт Г. Стојана Протића потпуно су једнаки.

Проматрајући комисијски нацрт наилазимо одмах у почетку на чл. 34 који гласи:

„Уставна права важе за све држављане без разлике пола“.* Затим чл. 75.

„Народно Преставништво састављају посланици које *народ** слободно бира *ошшиш**“, једнаким непосредним и тајним гласањем. Ближе одредбе о изборима прописале се законом“.

После овога нестаје сваке сумње у нама и ми већ себи пребацујемо скепсу с којом смо узели овај нацрт у руке. Али се то расположење брзо мути кад наиђемо на чл. 80 који на наше запрепашћење гласи:

„Право бирачко има сваки држављанин по рођењу или природној рођењу који је навршио 21 годину. *О женском бирачком праву решиће закон*“.*

Зашто то сад? Да ли да мислимо да је то случајна недоследност која се поткрала комисији, састављеној од наших најспособнијих и најјачих снага? Или да се иза ње крије неко неречено мишљење, нека неизречена намера која нас мора обеспокојавати?

Зашто, кад „уставна права важе за све држављане без разлике пола“, зашто да о женском бирачком праву решава закон? *Зашто закон?*

* Курзив је наш.

Кад се у чл. 75 истог устава каже:

...„Ближе одредбе о изборима пропи- саће се законом“, ту се мисли само на начин вршења избора, на изборни посту- пак, ако се тако може назвати. Али овде, у чл. 80, наилазимо на *права*, основна права држављана, која се не гарантују уставом, већ се то оставља закону.

И устав је закон, али такав који се од обичних закона разликује много већом формалном снагом, која се састоји у томе што се за доношење и измену његову захтева много компликованији, тежи и спорији поступак но за обичне законе, јер законодавно тело што га доноси није Народно Представништво, већ Уставотворна Скупштина.

Зато се бирачка права грађана и регу- лишу уставом. Јер бирачко право је једно од најглавнијих права грађанских, то је политичко право којим се народ зашти- ћава од сваке насилне и злонамерне акције озго и изнутра. Оно је начин и пут којим грађани утичу на развој живота државног, оно је израз воље народне, регулатор жи- вота друштвеног, средство за одржавање стечених и задобијање нових права на- родних.

И сада, када би се поделио народ на бираче којима је бирачко право загаран- товано уставом и на оне којима је то дато законом, наступила би велика пометња и забуна у животу политичком. Такви би- рачи, ма колико они били законом изјед- начени, никада — пазите добро — никада се неће моћи узети у обзир као поуздан и сигуран део бирачког тела, што ће поли- тичком животу државном стварати велике незгоде и немире. Јер, исто тако као што је бирачко право законом дато, може бити законом и одузето. Узмимо овај пример:

На изборима добије већину странка про- тивна женском праву гласа из ма каквих партиских разлога, рецимо, кивна на жене што су прошлих избора гласале за супар- ничку странку. И шта онда може да буде? Може да буде то да једна странка својом

иницијативом укине легалним путем закон о женском бирачком праву.

Из овога најбоље можемо да видимо на каквој би се лабилној основи налазило бирачко право жена, као политичко право остављено на милост и немилост поме- нама политичким, изложено, дакле, ветру који сваког тренутка може бити повољан или неповољан.

Зато се бирачко право жена мора за- гаратовати уставом а не законом.

Али, у исти мах, уставом треба принцип општег и једнаког права гласа применити и на жене, и свима женама без разлике класа и професија дати пуно бирачко право.

Ми имамо права да сумњамо да је ко- мисија која је радила овај нацрт устава била сагласна у овом питању. Јер слу- тимо да се иза оне реченице у чл. 80 крије нерешљивост и неодлучност у погледу дефинитивног решења женског питања. Ми верујемо да у комисији није било толико конзервативних, несавремених гледишта која би се у начелу противила женском праву гласа. Али остављајући закону да прецизира и реши коначно то питање, ми мислимо да је комисија имала овај могу- ћни мотив: није било сагласности да ли треба одмах свима женама (које испуне опште потребне услове) дати бирачко право.

Постоји, тако, једно мишљење међу мно- гима који нису баш противни, али нису ни начисто зашто је женама потребно би- рачко право, постоји, дакле, мишљење, да треба само извесним категоријама жена, класама друштвеним, дати то право.

Кад би се, не дај Боже, ово скучено и неправедно мишљење спровело и у дело, имали бисмо врло незгодне и неповољне резултате. Било би овако: док би за једну половину народа важило начело општег и једнаког права гласа без разлике класа и занимања, дотле би друга половина била расцепана на потпуно бесправне и оне који су, добив право, тиме од првих изо-

ловане, категорисањем на средњовековни начин.

Једно законодавство, ма колико да је савршено, неће никада бити у стању да, праведно и разумно, регулише односе и права друштвених редова који нису у њему заступљени, који не учествују у доношењу закона што се њих тичу. Јер ти закони, које имају права да доносе једне класе друштвене другима, носе увек печат једностраности, недостаје им она објективност која је резултат изравнотежених посебних интереса свију друштвених редова.

Тај је случај и са женским правима. Немогућно је и неприродно да интересе жена заступа ко други сем онога који то осећа на себи и зато најбоље разуме — сем жене. Ма да се каже „да су у данашње време мушког права гласа искључиво мушки парламенти донели толике законе ради заштите жена“, ипак нам извесне уредбе, законски прописи и забране казују да је „заштита жена“ спроведена на један начин који се не само противи интересима женског дела народа, него чак и вређа достојанство његово (пр. уредба о проституцији, § 920 гр. зак. уподобљавање удате жене малолетницима. § 130 гр. зак. забране истраживања патернитета и многе друге),

Дајући бирачко право само извесним категоријама, прекинуо би се сваки контакт, свака веза између жена свију друштвених редова. Како би могле жене да заступају интересе женске, кад не би имале својих бирача—жена? Јер, кад се не би бирачко право дало нижим, али широким, слојевима друштвеним, ко би их бирао онда? Или би ваљда мушкарци жене бирали да им заступају њихове жене, сестре, мајке? Та могућност је, ван сваке сумње, искључена.

Толико за сад о комисијском нацрту.

Г. Dr. Јосип Смодлака решава у свом нацрту устава то питање на најприроднији, најједноставнији и најтемељнији начин. У чл. 33 његовог устава налазимо:

... „Пуно бирачко право припада свима држављанима једнога и другог пола

без обзира на имућност и на плаћање порезе“ . . . итд.

Талент законодавчев је у томе да схвати тежње свога доба, увиђавно и паметно регулише њихова кретања и њихов ток, потпомажући на тај начин напредак.

Зато обраћамо пажњу оним факторима који ће ускоро имати да решавају судбину народа, на ово питање. Јер оно је од велике важности. Цела једна половина народа у питању је. Цела једна половина народа, досад бесправна и зато инертна и неактивна, хоће да да за цивилизацију и културни напредак своје државе оно што време од ње изискује.

Јер данашња држава, а у првом реду и наша, има много и много хуманих, општих циљева који захтевају учешће жена.

Зато жене траже своје дужности и своја права.

У првом почетку биће то можда само једна лепта што ће жене моћи да даду, али ми верујемо, ми смо убеђени, да ће време донети као резултате жениног рада на општем пољу плодове неочекиване и још неоцењене.

Анђелија Видаковић

МЕЂУНАРОДНИ САВЕЗ ЗА ОГРАНИЧЕЊЕ ПРИРАШТАЈА.

По свршетку Европског рата основан је у Стокхолму Међународни Савез за Ограничење Прираштаја, чији су чланови многи научници, већином лекари и лекарке.

Савез полази с гледишта да је Европски рат последица прекомерног прираштаја становништва у Немачкој, која је услед тога желела да својим поданицима осигура уточишта по разним деловима земље, поглавито по Азији и Африци, добијајући над тим областима мандат. Доиста, и многи ратови за последња три-четири столећа потицали су из сличних разлога. Услед прекомерног прираштаја, земља није у стању да исхрани све своје становништво,

ово је принуђено на емиграцију, на тај начин стварају се тако зване интересне сфере, колоније, чије матице-државе сматрају за своју дужност да их узму под своју, некад и нежељену заштиту. Енглеско-Амерички рат из XVIII века, као и Бурски, Руско-Јапански, Марокански, па и Европски рат једним добрим делом — бар што се тиче Немачке и Енглеске — вођени су око колонија. Да колоније не би постале повод новом рату, треба по сваку цену избећи даљу колонизацију—ergo, треба смањити број рађања. То је прва тачка од које полази Савез.

Даље, Савез сматра да је за човека, а особито за жену недостојно да једну од најважнијих функција у животу — стварање будућих генерација — остави случају: игри нагона и елементарних снага. За сваки посао у животу који ће извршити човек размишља, одмерава разлоге, последице, само при стварању нове генерације не разликује се ни по чему од животиње — оставља све случају, или, како се каже, природи. Штавише, укоревљено је мишљење да је чак неморално одупрети се природи, избећи последице њене. То мишљење јесте само једна предрасуда, једна „конвенционална лаж.“ И киша и студен су природни појави, па је само по себи разумљиво да се човек од њих склања, да их савлађује, обуздава кад му нису жељени. Исто тако, зашто да жена не гледа да избегне природне последице љубави увек кад оцени, после претходног размишљања, да би дете било на штету не само себи самом и својим родитељима, него чак на штету целог друштва кад родитељи нису у стању да подигну једног пристојно васпитаног друштвеног члана. Доиста, данас, у претешким економским приликама, било би врло често грех створити генерације кад им ни родитељи, ни друштво нису у стању да пруже потребно физичко, морално и интелектуално васпитање. Зар се може порећи да баш услед тога што деци није поклањана потребна пажња кад су била мала, било што нису могли да у њима развијају ка-

рактере, „у здравоме телу здраву душу“ — доцније цело друштво оболи, корумпира се. А тек како изгледају деца чије рођење нису родитељи с радошћу и жудњом очекивали! Њима њихови родитељи постају, и против своје воље, мучитељи, а њини млади животи су им низ мучних дана, а родитељима вечити жив прекор. Кад би се матерама које немају довољно интелигенције и свести, предочило каква будућност чека њине мале, оне би свакако крикнуле од ужаса. Зато је света дужност друштва да каже женама истину, и да им да упуства против нежељене трудноће у сваком случају кад би се могле предвидети кобне последице од рођења новог члана. И као што је највећа тековина Европског рата то да народи смеју да одлучују својом судбином, тако се то самоопредељење мора проширити и на жене: њима се мора дати право да одаберу и одлуче да ли је дошао згодан час кад ће имати довољно јемства да ће њино дете добити потребну негу и пристојно васпитање, и постати користан члан друштва. И тек тада сматраће се жена за слободну да располаже својом личности. И тек тада, само деца која су жудно изгледана, с радошћу дочекивана и будно подизана, постаће исправни људи и подићи ће ниво друштвени.

То су, углавном, разлози због којих је покренут овај Савез, који, с једне стране, жели да утиче на Лигу Народа, како би ова донела одлуке у смислу горњих навода за ограничење прираштаја, а с друге стране жели да притекне жени у помоћ издавањем популарних списа, и поучи је како ће избећи нежељену трудноћу.

Што се нас тиче, ми, слажући се потпуно с наводима Савеза, морамо, ипак, учинити извесне ограде у погледу наше земље. Док је сасвим разложна бојазан од претераног прираштаја у Немачкој, Енглеској, Италији, Белгији, јер те земље, не могући саме да исхране своје становништво, приморавају га на исељавање и на тај начин стварају интересне сфере тако опасне по

светски мир — то не важи ни у ком случају за нашу земљу. Познато је да она није још увек довољно насељена, и да она може исхранити и упослити још много већи број становништва, нарочито сад после огромних губитака у ратовима. Услед тога, код нас још за дуго неће бити разлога за бојазан од пренасељености.

Други, пак, навод Савеза — о не припремљеном и нежељеном доласку на свет нових нараштаја — сасвим је оправдан, и ми га сасвим одобравамо и прихваћамо, слажући се са сваком појединости из наведених разлога. Само, морамо предочити једну незгуду: непросвећеност нашег женскиња. Док жене у земљама где је Савез створен, у Скандинавији, јесу најпросвећеније жене на свету, које већ генерацијама иду у школу и навикле су да размишљају о себи и својој намени у друштву, — дотле огромна већина наших жена налази се у блаженом патријархалном стању, ненавикнута да мисли мало више о животу, свикнута да приклања главу пред мужем, „судбином“ и оним „што се мора.“ Како се може очекивати да ће те жене моћи правилно оценити све разлоге, промерити све факторе, и донети закључак да су способне или да је дошао час да изврше ту најузвишенију задаћу у животу — да постану мајке. Зар се не би често, врло често десило да се оне одрекну материнства не само због разлога које Савез набраја, него због непромишљености, лењости или суете. Доиста, потребне би биле пробуђене савести и широке интелигенције да се не би огрешиле о слободу и права што би им Савез желео да издејствује.

И зато ми, поред све симпатије за Међународни Савез за Ограничење Прираштаја, морамо ипак оставити да ствари теку као што су текле, желећи само да бар оне жене које су свесне свега што им је дужност и које умеју да мисле, промисле мало и о идејама водиљама овог Савеза.

Л. А.

ШТА ЖЕНЕ РАДЕ ЗА ЛИГУ НАРОДА

Леди Гледстон

Постаје очевидно да циљеви и идеали Лиге Народа имају силну привлачност за жене. Оне виде у њој могућност остварења оних снова и визија једног бољег, срећнијег света, који су одржали у животу њихове наде и храброст за време страховања и беда ратних. Мир је донео од своје стране многа разочарења. Али њина вера у будућност је непоколебана и оне гледају с поверењем у Лигу Народа и њен рад. Шта више, жене нису задовољне самим посматрањем с наклоношћу: оне хоће да деле упоредо с људима задатак стварања Лиге и стварања од ње самога центра и стожера нашега јавног живота.

У самој Лиги лежи готово неограничено поље за делатност и амбиције жена. У Уставу њеном стоји да је свако место подједнако отворено људима и женама. На Вашингтонској Конференцији оне су имале велики и стваран удео у склапању и одређивању услова за рад. Многа друга питања, за која су знање и искуство жена неопходни, ускоро ће расправљати Лига. Вредност женског рада и њено право на полагање пропорционалне тој вредности сад је признато. Ускоро ће жене бити одређене као делегати на све конференције за питања којима могу допринети својим стручним знањем и искуством. У њиховој ће моћи бити да прокрче пут у Скупштину и чак у Савет Лиге. Врата су отворена и дивна перспектива рада за добро света лежи пред њима.

Прва ствар коју треба учинити јесте уверити се да је у Енглеској на сваки начин оснивање Лиге добро и истинито стављено у срца и умове народа. Ако Владе света, а ја не искључујем нашу Владу, буду уверене да је Енглеска опредељена у том погледу, да је чврсто и неизмењиво одлучено да се Лиги да највиши положај у

свету, тим правцем ће се ићи, и највећа победа у историји ће се добити.

Како ће се овај рад васпитања и преобраћања Енглеске извршити? То је био проблем који је Савез Лиге Народа (League of Nations Union) поставио да реши. Њему треба женске помоћи. Жене су помагале и помажу, али се још много више мора учинити. Постоји Саветодавни Комитет Жена састављен од потписница Манифеста Жена. Манифест је изнео циљеве и предмете Лиге Народа, и жене у Енглеској се позивају да потпомогну Савез. Тај Комитет је представник сваке појаве женског рада, социјалног, политичког, филантропског и религиозног. Преко својих чланова он је у вези са великим бројем организованих жена. Отпочет је један васпитни покрет, јер је искуство доказало да сумње малодушних, који гледају на Лигу Народа као на празан сан, обично потичу од незнања и неразумевања Устава. Те сумње ишчезавају кад се схвати поступање при извођењу задатака Лиге и практични методи рада.

Велики и мали скупови држани су у варошима и селима. Понекад су те скупове приређивала женска друштва, институти, клубови или лиге, Понекад је приређивање вршила Управа Савеза Лиге Народа или које од секција. Тачке Устава које се одnose на здравље и услове рада од нарочитог су интереса за жене. Обраћало се запосленим женама, писарима и секретарима, трговачким помоћницима и женама у слагалиштима и фабрикама. Директна веза између тешкоће снабдевања, недостатака животних потреба и садашње скупове живота, то је други предмет о коме би жене желеле да знају. Од Савеза се стално траже говорници компетентни да претресају ова велика и компликована питања. Да се изиђе у сусрет овом тражењу, држани су курсеви за жене говорнике. Женска друштва су позивана да пошљу своје говорнике на ове курсеви, који су били добро посећени. Студије, читање и дебате на женским колежима и летњим школама,

све то доноси стварању обавештења и одушевљене потпоре Лиге. Мора да има много жена којима недостаје поље рада за њихове способности које им је пружао рад за време рата. Нека оне сад употребе своју енергију у раду за трајан мир. Потребна за њихову помоћ прека је Моћ коју имају жене да утичу на јавно мишљење никад није била тако велика као што је данас. Оне је морају употребити на људе као и на жене да задобију и одрже непоколебиву потпору ове земље за племените циљеве и идеале Лиге Народа.

С енглеског превела
Милица Крстић.

ЖЕНСКО ПРАВО ГЛАСА

Женско право гласа добија се само после упорне борбе. У Белгији женама је оно *понуђено*, и ако га оне нису тражиле нити се за њега бориле. Покрет је потекао, као што јавља бриселски кореспондент париског „Temps-a“, једино из намера и интереса политичких партија у Белгији, где се сада пред скупштином налази закон о укидању плуралног гласања*, у место кога би се право гласа дало женама на општинским изборима. Овај предлог изазвао је ватрену борбу између деснице и либералних странака. Друга новина у Белгији, која пада у исто време са предлогом о женском праву гласа, јесте референдум; али је гласање жене од већег непосредног интереса, зато што је Белгија прва земља латинске културе у којој ће жене гласати. Покушај је од толико већег интереса што се женски социјални дух у латинским земљама битно разликује од оног у англосаксонским.

Ма да иза садашњег покрета не стоји јавно мњење, женско право гласа у Белгији истакнуто је још 18.3 а изнео га је један од вођа прогресиста Емил Ферон (Emile Féron) предложивши измену

По плуралном гласању један посланик може у извесним случајевима имати више гласова.

устава, по којој би се право гласа удатих жена пренело на њихове мужеве. Факт је да се тада оцевима породица признао допунски глас. У 1895, два социјалистичка првака, Vandervelde и Hektor Denis, тражили су да се у закону о општинама не чини разлика између жена и људи, али је њихов предлог пропао. После другог узмицања у 1902, разне странке избацише ово питање из својих програма као неопортуно. Бриселски извештач продужује да је женско право гласа за десницу само нужан политички маневар. У 1919, Католици (консервативци) захтевали су пуно право гласа за жене. Противни су били социјалисти, који су пристали да га даду само за општинске и обласне изборе. За промену Устава потребна је у Белгији већина од две трећине. С тога десница није могла да спроведе свој захтев без помоћи левице.

Предлог о женском праву гласа у општинским изборима примљен је у Комори са већином од 91 према 28, при том се 9 посланика уздржало од гласања. Парламентарна комисија примила га је са 11 против 2 гласа, тако да се ствар може сматрати као свршена, и једино дискусије може бити о начину примењивања. Постоји јака тежња да се гласање жена одвоји од гласања људи, и Louis Bertrand, социјалистички посланик и државни министар, изradio је већ нацрт једног система по коме би трећину општинских мандата добиле жене. Бојати се да ће сви ти посебни интереси изазвати опасан дуализам, и ми читамо:

„Женско право гласа за скупштинске изборе неће се тако скоро добити, јер либерали траже да се то питање најпре подвргне референдуму. Социјалисти такође не заузимају се много више од либерала, пошто знају да ће жене у законодавној скупштини само оснажити конзервативце. Католици једини желе га, али они остављени сами себи, не могу извести ту реформу.

У англосаксонским и скандинавским земљама напредак жена у политичком жи-

воту текао је корак по корак. Па и у Белгији после осигураног права на општинским и обласним изборима, жене не сумњају да ће још неко време чекати пре него што буду пуштене у скупштину, и од њих ће се тражити да докажу на пољу општинске и обласне политике политичку зрелост.

С енглеског превела
Олга Гавриловић.

ХЕРОЈИ У РАТУ И ХЕРОЈИ У МИРУ.

У прошлом броју, у чланку на овом месту, изнесено је неколико занимљивих података како су наша деца, па чак и они најмањи из првог и другог разреда основне школе, умели да очувају под бугарском окупацијом српско име и српски понос.

Не мањи хероји била су деца и под аустријском окупацијом. И они су преживљавали горке часове, па ипак су показивали у својим односима према непријатељским школским властима много присебности, храбрости, па чак и духовитости.

Кад су Аустријанцу ушли у Врњачку Бању и заузели дотадање српске и еглеске болничке зграде, први им је посао био да поскидају слике Краља Петра. У школској згради, која је била такође болница, те су слике са очима избоденим бајонетима стајале више месеца прислоњене уза столни зид, као на углед свакоме који би туда наишао.

Наша деца морала су ићи сваког дана неколико пута по воду у школско двориште и гледала су ћутећи тај варварски поступак аустријских војника.

Кад су доцније Аустријанци отворили школу, сви су ученици добили хрватске читанке. Тек што су их деца отворила, кад угледају на првој страни велику слику Фрање Јосифа у царском орнату. Свој деци синусе очи и као по договору дохватише писаљке и у треп ока сваком Фрањи беху прободене очи. Учитељ, Аустријанац, није ни помишљао да

прегледа дечје уџбенике, и тако су Фрањине избудене очи гледала деца целе године, задовољна што су се осветила за унакажене слике нашег Краља.

Идуће школске године, поред Аустријанке, управитељице, била је постављена за учитељицу и једна наша Српкиња. Она је одмах запазила да ни у једној читанци није био Фрања без прободених очију. Прилично плашљива, па да би ваљда скинула са себе сваку одговорност, она покаже књиге својој управитељици Аустријанки. Ова се запрепасти и бесно улете у свој разред да прегледа читанке. Наравно, и ту нађе на сваком Фрањи прободене очи. Тако страховит злочин српске деце морао је бити примерно кажњен. Деца су била осуђена да цео дан до 6 сати увече клече и да остану затворена, без хране, у школској згради. Мали јунаци ту су казну издржали и у вече се светлих очију, весели, као што одавно нису били, враћали својим кућама и још с прага с необичним поносни објављивали, како су осветили ископане очи Краља Петра, па не маре што су гладовали и клечали цео дан.

Учитељ ради с децом гимнастику, управо војно вежбање, уз немачку команду. Деца се буне, не разумевајући у почетку, а за тим се ђаволасто договорише да ту команду никад не науче. Учитељ виче на пр. Hände zu Stoss! а све главе окрећу се на лево, или: Hüften fest! а све руке дижу се у вис. Може се замислити учитељев гњев, а већ његове последице имала су опипљиво да осете слабачка дечја леђа. Ну деца су радо подносила сва та злостављања, само да доскоче непријатељу и да га наједе.

Олга Гавриловић.

Уметнички преглед

— БАЛЕТ —

(Свршетак).

Балети XV и XVI века били су *прави балети*: 1.) драме извођене игром често праћене говором и певањем или само песме игране и певане истовремено, 2) балети састављени из тадашњих игара. Састојали су се из три дела. I. долазак II. игра парова у линијама разних фигура, слова, имена итд. III. одлазак. Извађачи су носили марке.

Велики Лудвици били су покровитељи балета. Лудвик XIII. играо је и сам у балету, који је аранжирао Ришеље. Лудвик XIV. играше од своје 13—32 године беспрекидно, у 27 балета. Играо је већином богове, полубогове, али богме и крадљивца у „Триумфу Баха“.

За време Лудвика почео се издвајати — театар од друштва, па и балет из мешавине уметности у нему игру, у позоришно играње као уметност и као позив.

1662 године засновао је Лудвик XIV. Академију играња — од 13 академичара. Циљ је те установе био да се играње усавршава, чисти од погрешака и чува. 1671 заснована је Академија Музике и спојена с Академијом играња. *Молијер* и *Квинол* (Quinault) заједно с оснивачем Музичке Академије Флорентинцем Жан Батист *Лили* (Lully) знатно су усавршили музику, пантомину и играње. А Швалије Серванди, изврсни, и архитекта и сликар у перспективи, развио је сценичну страну балета. Његови декорациони нацрти означавали су нову епоху у историји сценарије. Од балет мајстора знатни су: Бошам, Пекур, Дипре, Балон, Димулен и Блонди.

Бошан је први увео у позоришно играње жену играчицу. Дотле су само на дворонима играле даме — на бини људи и женске улоге. Али жена осваја балет потпуно. У XVI веку још влада играч, у XVIII обоје. У XIX побеђује жена. Оскар Би вели: „У свакој префињености уметности и живота има ефеминиције. Али и у сваком опадању“.

ШИРИТЕ

ЖЕНСКИ ПОКРЕТ

Лили је балету донео нову епоху пре-плићући га с опером. Први такви покушаји су „пострадали“ као „Светковина Баха и љубави“ (1671). Сиже од Квинола, музика од Лилиа. Играње сасвим подређено лирско-музикалном делу. Игре уpletене у те комаде назваше *дивертисман*, или светковине (*fetes*).

Он је увео и бржи темпо у игрању!

Дотле су и богови, пастири, фурије, анђели, циклони, играни истим тактом и на исти начин. Али нему игру балетског кора увео је он први, по угледу на кор античке драме. —

Његови балети беху ритмичко-пластичке пантомине, ванредног дејства.

Сваки акт тадешњих балета састојао се из 3, 6, 9 па и 12 појава, састављених од једног или више кадрила или осталих тадешњих игара: Луре, Мизете, Пасије, Тамбурило, Гиге, Паскаје, Сарабанде etc.

Играње у опери састојало се из таквих појава (*Entre-a*) или појединих делова. А није било ни у каквој вези с радњом, већ чисто ради промене а и ради одмора певача.

Играчи су глумили своје „струке“ у игрању, и своје нарочите игре. Пекур играше Сарабанде, Дипре Шаконе и Паска. Балон: Појав и Гиге, Блонди: Фурије, Гца Прево: Поспије, Камарго: Тамбурин, Дамулен и Гца Сален Мизете, Пекур, Бошанов наследник, пронашао је жанр, увео га у балет анакреонизам. Дипре пронађе „академску игру“ — жанр састављен из лаганих корака и положаја — пластичан вид у балету, данашњи *Adagio*. Одлике његова играња биле су велика грација и сигурност. Он је импровизирао своје игре — доказ колико је технички била лакша игра балета онда према данашњем. Он је играњем у својој 60 години очаравао баш као и у двадесетој.

Гца Камарго, Шпањолка (1710—1770) прва се усудила да игра на бини скокове (*Entrechats*) и увела ципеле без потпетица. Тако исто реформисала је костим играчице уводећи кратку хаљину на место дотада-

шње ужасне кринолине. Дотадашњи костим играчице и високе потпетице сметале су правој грацији. — Костими играча беху такође претешки, дворски костим с ешарпом, шпадом и алонж периком! За XVIII век епохална је личост *Георг Новере* (1726-1810.) Ђак је Дипреов. Он је управо творац класичног балета. Новере одвоји балет сасвим од опере и уздиже га до уметничке самосталности. Његови балети су живе радње, дивног груписања, драмског ефекта и савршене машинерије. Грађу је узео из митологије и историје. *Радња је подређена игрању*. То су образци свих потоњих балета, а чувени целом Европом.

Гашано Вестрис и син његов Август играли су и усавршили пластички жанр Дипреов. Син је чувен традицијом и снагом. Даље су чувени играчи тога времена: Доберијал, Габријел, Жолио и даме: Алар, Аселин, Ана, Цестрис жена, Гастранова, Кариве и Гимар.

Деветнаести век је триумф жене у балету, кулминациона тачка његова, али његово нагло опадање потом.

Балет је своје савршенство достигао у Паризу, у школи Велике Опере. Та кулминација балета бејаше у највећој коректности корака, ставова и њихових синтеза, савршена грација и сливање игре с музиком. То је Француској школи дало *прво место* у Европи — нити је ико досада достигао а камо ли надмашио ту епоху класичног балета. Поред озбиљног жанра Добервала, Гардела и Вестриса развио се и комични жанр.

Балет деветнаестог века садржао је више разноврсности, елеганције, енергије и *техничких шешкоћа*, корака и положаја веома диференцираних. Врхунац развитка балета дају играчице: *Марија Талиони* (1864—1884) *Фани Елслер* (1810—1884) *Шарлоша Грип*, *Фани Серито*, *Лисил Гран*; од играча знатни су *Шарл Блазио** и *Перот* (учитељ К. Грази). И ако неугодна тела,

*) Жанр *Pas de deux* са Виргинијом Лаон.

Перот је играо тако савршено да ни један играч, па ни лепа Дипре, не беше толико обасипан цвећем као он.

Славне играчице 19. века све су имале у игри свој жанр. Етерична Таљиони играла је неисказано меко и лако. Била је рођена за поетске балате. „Силофида“, у истоименом балету, (од њеног оца), доцела јој је бесмртност, Карлота Гризи одликовала се савршеном коректношћу школе особито у жанру Ragours — у неколико корака прелетала је она бину Велике Опере у Паризу. Фани Серито прославила се у жанру наивнога и ђаволастога — жанру ситних и сићушних корака.

Лепотица Фани Елслер освајала је грацијом свога савршеног тела и дубоким изразом лица и погледа. Она је увела у балет играње на врховима прстију. Ученица је бечке школе, а усавршила се у Паризу. Калидша јој омиљено соло.

Поред Француске балет је прошлога века цвetaо и у Италији, Немачкој, Шпанији, Бечу, Лондону, Петрограду. Лондон је доживео 1845 г. у The Majesty Theatre игру Фани Елслер, Гаљиони, Гризи и Лисил Гран у једном Pas de quatre. Разуме се уз рекорд цене дотле познате у позоришним анализама.

Средином 19 века спонтано опадање интересовања за балет. Опере га избацују — нове, редуцирају старе. После неинтересовања наступа запостављеност па опадање.

Класична париска школа губи своју моћ. Шесетих година уносе странкиње — махом Талијанке — нове манире: ефектне позе, мине уз малу коректност и површност корака и ставова. Грацију потискује оригинална снага игре. Талијанска школа потискује стару класичку Париску. Балет губи самосталност и спада на украс опере и на дивертисман. Мања позоришта га избацују, осредња површног трпе, гаји се једино још нешто у Паризу, Милану, Бечу, Берлину и Петрограду.

Жанра више нема! Али ни савршенства. Све играчице играју *све жанре*. Сценери-

ја, костим па чак и нешколовано позирање лепих тела потискују праву игру — уметност играња.

Затим дослазе рељефније личности балетске декаденције: Јеврејка *Сахареш* већ спушта балет испод линије уметности у варијете. „Служи аустралиско вино у француској чаши за сект“, вели Оскар Би. Францускиња *Исета Тилбер* збиља изводи трагикомичну синтезу игре, рецитације и поезије. Јапанкиња *Сита Јака* продуцира своје костиме у смислу јапанске рафинаности боја и њиховог слагања уз монголистична азијатска извијања тела. Прево покушава балетском игром да интерпретира музику Ребелсву.

Клео де Мери, Одете Валери, Гереро Огеро све више стилизирају балет у варијетском смислу. Од негда племените уметности остаде чиста акробатика, при којој лепе жене праве ефекте својим телом.

Балет XIX века чудно је уоквирен двема *играчицама*. 1800 године госпођа Хамилтон, жена енглеског посланика у Неапољу, под утецајем класицистичких тежњи свога времена „*играше*“ грчне статуе — давањем позе без имало виртуозности, управо без играња. Њене статуе Ниобе, Галатеје, Сибиле, Медеје, — Ифигеније даље старозаветне Марије Магдалене, па храшћанске свете Розе чиниле су урнебесне ефекте.

Сто година касније, 1900, *играше* Лоп Фулер својом хаљином. Она креташе и бацаше, уздизаше и спустише своју белу хаљину на којој покретни електрични рефлектори бацаху и предаху све дугине боје. И свет се одушевљаваше том „импресионистичком“ игром боја на хаљини једне жене, неиграчице.

Руски балет петроградски с *Аном Павловном* на челу покушај је компромиса између старог, преживелог балета и модерне игре Исидоре Дункан и њених наследница. Балет хоће да спасу силом од смрти на његовом издисају — али заман. „Прзивају израз — али се нема шта балетом да изрази, уносе се мотиви руско-

азијатских народних игара, глуми се — играју га даровити играчи: Ана Павловна, доиста изразита уметничка индивидуалност, па Нижински, Карсавина, Фокин и Федорова! Залуду! Балет је био знатна, велика уметност. Али се преживео. Двадесети век створио је модерну игру. Између балета и ове игре компромис је *немогућ*. Њега искључује природа обеју врста играња. Балет почива на неприродним положајима ногу, свих корака и ставова из основних *пеш* позиција. Њиме се човечије тело унакажује до акробатике. Модерна игра почива на природним положајима тела на основу закона о кретању људског тела, који важе од искона до данас. Компромис је искључен.

И ма како мила и интересантна била игра једне Павловне и њених сународника, ма како егзотична у снази израза и потпомогнута свима средствима сценичке технике и костимских ефеката, она не може спасти балет од издисаја.

Настало је друго време. Карневалистика је прошла. — Истина је убила ту карневалску лаж. Балет је мртав.

„Маске леже по земљи. Ноге се ковитлају и врте, лица се још смеше — али звоно је одзвонило!“

Мага Магазиновић.

Књижевни преглед

Жил Пајо, *Ишелекшуални рад и воља*. Наставак *Васишана воље*. — С француског превео Јован М. Јовановић. — Издање С. Б. Цвијановића, Београд, 1920. — Цена 5 динара.

Једна интересантна и добра књига каква нам одавно треба и која нарочито данас долази у најзгоднији час. Писац њен, познати француски педагог, речито и убедљиво проповеда култ енергије и солидну организацију истинског рада, који ваља добро разликовати од привидног и лажног. За то нам ова књига даје много добрих и практичних савета и упућује нас у најбоље и рајуспешније методе рада, — јер, као што каже писац у Предговору, —

„Ми морамо све научити, па чак и то како треба скувати једно ровито јаје“.

Рад може донети много прихода ако је, методичан и ако умемо да се користимо психолошким законима памћења и пажње. У том смислу упућивао нас је писац и у своме великом делу *Васишана воље*, а овде то продужује и допуњује на један популарнији и приступачнији начин. Његов циљ је да покаже како се методски, с планом и смишљено долази до успеха, а да се при томе не истроши сва умна и физичка енергија, као што бива у пословима који се предузимају насумце и раде без методе.

„Ја се надам да ће у идућем веку у свакој школи, један васпитач, који врло добро зна психологију, имати нарочито за задатак да практично изводи и примењује методе рада. То ће бити *директор рада*, који ће моћи дати свакоме детету, према његовој способности, нарочите савете. Он ће поучавати ђаке како треба да учелекцију, како се служи речником, граматиком, како се ради задатак из латинскога, из францускога, како се праве изводи, како се класифицирају... Он ће очувати високи морал ученика причајући им животе великих људи и моћ ситних и нагомиланих напора. — Кад један ученик клоне, он га посматра, тражи узрок његовој малаксалости и даје лек који треба. Он изучава слабости свакога детета и његове способности, његове умне навике, недостатке, тежње, и пружа свакоме ону помоћ која му треба“.

Доносимо овај подужи цитат из Предговора, јер много тога што Жил Пајо намењује будућем *директору рада*, ваљало би да предузима и изводи свака жена у породици као мати. Али како, на који начин, ако сама претходно није упућена у добре методе рада? Писац јој и овим, као и свима осталим својим делима, помаже колико може, и зато, поред одраслих ђака, студената, учитеља и наставника, Жила Пајоа треба још нарочито да читају и студирају жене-васпитачи. Јер ко може

боље да нас упути у васпитни рад него онај који је и звањем и наклоностима својим стално био везан за школу и највише се бавио васпитањем и наставом?

Има још један разлог који Жила Пајо препоручује нашем женском свету. Обично се мисли да је код жене слабије развијена воља, а јаче изражен емоционални живот. Жил Пајо међутим баш највише се занима у својим делима проблемом воље, показује како се она развија, васпитава, челичи и лечи, — јер је код многих и многих болесна, — или, како сам писац духовито каже: „Болест воље, и ако се од ње температура не пење до 40°, у ствари је болест: треба распознати знаке, наћи узрок и покушати нарочити лек“.

Наводимо овде још неколико духовитих и лепих ставова, да бисмо јаче заинтересовали наше женске читаоце за дело које свакако треба да набаве и прочитају у целини.

„Онога дана када дете буде прожето религиозним поштовањем за рад у коме треба да учествује, може се рећи да ће унети друкчију активност од оне кад има да ради посао коме не види битни смисао“.

„Више је истина него што се то верује да је свако своје среће ковач. Човек је оно што хоће да буде. По квалитету рада који можемо дати, оценити се можемо најбоље. Ко не ствара, није друго него сенка, једно чисто ништавило. Живети то је стварати, то је радити.“

„Истрај, и запамти добро да ти имаш само једнога пријатеља, једног сигурнога заштитника, а то је онај Неподмитљиви Рачуновођа, који бележи свакога тренутка у твој мозак добре навике, све оне ситне радње стрпљења, мирноће, издржљивости, хероизма. Ти ћеш доцније разумети да је рад једино средство да се избегне усамљеност, ради које многи људи почине покор од лудости; кад будеш неко, имаћеш бар у себи врло интересантно друштво.“

Женски Покрет вероватно ће донети један опсежан чланак о целокупном педагошком раду Жила Пароа; за сада међу-

тим препоручује само да наш женски свет чита његова дела и удешава свој живот и рад онако како то саветује писац

Јован Скерлић, *Писци и књиге*, III, IV, ново издање у књижари Геце Кона. По 6 дин. свеска.

Обе ове књиге довољно препоручује само Скерлићево име, и наш лист хоће једино то да својим читаоцима скрене на њих пажњу. Ко хоће да зна шта у нашој књижевности вреди и који писци заслужују да уђу у наше домаће библиотеке, да нам постану пријатељи, саветници и вође кроз живот, тај никако не може обићи одличну колекцију радова Скерлићевих, под насловом *Писци и књиге*, из које добијамо сада ново издање III и IV свеске.

Друштвени Живот, социјално — научни часопис. — Уредник Др. Мирко М. Косић. — Година I, књига 1. — Београд.

Овај часопис, који излази свака три месеца на 6—10 табака, доноси расправе и приказе наших и страних радника на социјалној науци. Пошто је наш свет уопште слабо обавештен о социологији, и жене још слабије него мушки, то се овакав један добро и савесно уређиван часопис довољно препоручује већ самим својим именом и циљем.

У повој књизи налазимо од важнијих чланака ове: Друштвени Живот и Социјална Наука (Уредништво); Наши културни циљеви и књижевност (Р. Врховац); Социологија (Др. М. Косић); Народна исхрана (Др. М. Рубпер); Јурко Крижанић-Србљанин (Др. Н. Радојчић); Привредни елементи и политична идеја у формирањима модерних странака. (Др. Е. Ледерер).

Наскоро ће изићи II књига овога доброг и корисног часописа, који ми нашим читаоцима најтоплије препоручујемо.

Претплата се шаље на адресу Г. Ф. Никића, Топличин венац, 21.

Цена I књиге 6:50 дин.